

prof. ucz. dr hab. Anna Radziejewska
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina
w Warszawie

Warszawa, 12.11.2020

Recenzja pracy doktorskiej mgr Sławomira Kowalewskiego

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy, pismo z dnia 4 kwietnia 2019 roku.

Dotyczy:

- Uchwały Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego nr 14/2018-2019 z dnia 26.03.2019 roku w sprawie wszczęcia, na wniosek Pana mgr. Sławomira Kowalewskiego z dnia 10.03.2019, przewodu doktorskiego na stopień doktora sztuk w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne (wokalistyka)

- Uchwały Rady Wydziału Wokalno Aktorskiego nr 15/2018-2019 z dnia 26.03.2019 w sprawie wyznaczenia recenzenta

Do nadesłanego mi pisma, sygnowanego przez Dziekana Wydziału Wokalno-Aktorskiego, informującego o wszczęciu przewodu doktorskiego i wyznaczeniu mnie na recenzenta pracy doktorskiej Pana mgr Sławomira Kowalewskiego pt. „**Rola Rodrigo, markiza Posy z opery „Don Carlos” G.Verdiego na podstawie doświadczeń własnych- młodość wsparciem czy utrudnieniem w przygotowaniu partii operowej**” została dołączona pełna dokumentacja doktoranta.

Podstawowe dane o kandydacie:

Pan Sławomir Janusz Kowalewski urodził się 25 maja 1988 roku w Krakowie. Jest absolwentem PSM II st. im W. Żeleńskiego w Krakowie w klasie śpiewu dr. Jacka Ozimkowskiego (dyplom 2009) oraz Akademii Muzycznej im F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy w klasie śpiewu doc. Macieja Witkiewicza (dyplom z wyróżnieniem 2016). Poza edukacją muzyczną pan Kowalewski ukończył również Uniwersytet Jagielloński na Wydziale Ekonomii i Zarządzania (dyplom 2011). W 2013 roku otrzymał stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie artystycznej. W 2014 roku, jeszcze jako student, debiutował na scenie Teatru Królewskiego w Warszawie jako Pallante w „Agrippinie” G.F.Haendla. Tą niewielką rolą pokazał niewątpliwy talent aktorski i świetnie zapowiadający się głos. Stopień przygotowania i zaangażowania pozwalały spodziewać się późniejszej znakomitej kariery tego młodego śpiewaka. W kolejnym roku Pan Kowalewski debiutował w operze *Eros i Psyche* L. Różyckiego w Operze Bałtyckiej, a w 2016 partią Markiza Posy w operze *Don Carlos* G. Verdiego w Operze Nova w Bydgoszczy. Za tę kreację otrzymał w 2017 roku Teatralną Nagrodę Muzyczną im. Jana Kiepury w kategorii *najlepszy debiut operowy*. Niewątpliwy sukces zaowocował stałą współpracą z bydgoską Operą Nova.

Pan Sławomir Kowalewski jest laureatem wielu nagród na konkursach wokalnych, są to.: Nagroda Specjalna oraz Grand Prix na X Międzynarodowym Konkursie Sztuki Wokalnej *Złote Głosy* w Warszawie w 2015 roku, II miejsce na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. G. Perottiego w Ueckermunde w Niemczech w 2015 roku, II miejsce na Jakub Pustina International Vocal Competition w Jihlavie w Czechach w 2016 roku, wyróżnienie i nagroda Dyrektora Opery Śląskiej w Bytomiu na XVII Międzynarodowym Konkursie Sztuki

Wokalnej im. Ady Sari w Nowym Sączu w 2017 roku, I nagroda oraz Nagroda Specjalna na III Międzynarodowym Konkursie *Zinka Milanow* w Rijecie w Chorwacji w 2018 roku. W 2015 roku otrzymał też III nagrodę w konkursie na Najciekawszą Osobowość Artystyczną OFM za kreację partii Oniegina w operze *Eugeniusz Oniegin* Piotra Czajkowskiego na festiwalu Operowe Forum Młodych w Bydgoszczy. Tylko na podstawie załączonej dokumentacji widać, że Pan Kowalewski od 2013 roku nieprzerwanie koncertuje, a od 2014 do 2019 roku wykreował na scenie 23 role operowe. Jego imponujący, jak na okres 5 lat, repertuar operowy obejmuje partie jak: Moralès i Le Dancaire w operze *Carmen* G. Bizeta, partię tytułową w operze *Eugeniusz Oniegin* P. Czajkowskiego, Pallante w operze *Agrippina* G.F. Haendla, Hrabia Almaviva w operze *Wesele Figara* W.A. Mozarta, Papageno w operze *Czarodziejski flet* W.A. Mozarta, Figaro w operze *Cyrulik Sewilski* G. Rossiniego, Markiz Rodrigo Posa w operze *Don Carlos* G. Verdiego, Ford w operze *Falstaff* G. Verdiego, Marullo w operze *Rigoletto* G. Verdiego, Marcello w operze *Cyganeria* G. Pucciniego, Zbigniew w operze *Straszny Dwór* S. Moniuszki, Silvio i Tonio w operze *Pajace* R. Leoncavallo, Tadeusz w *Awanturze w Recco* M. Małeckiego, 5 ról w operze *Eros i Psyche* L. Różyckiego. Poza repertuarem operowym Pan Kowalewski ma też na swoim koncie występy w operetkach, jako Książę Homonay w *Baronie cygańskim* i Falke w *Zemście nietoperza* J. Straussa, oraz Karol Liebenberg w *Hrabinie Marica* I. Kálmána. Jego repertuar koncertowy obejmuje utwory oratoryjne od baroku po współczesność, pieśni oraz oczywiście arie operowe. Koncertował z takimi zespołami jak m.in.: Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Pomorskiej, Orkiestra Symfonicznych Bydgoskich Marka Czecha, Orkiestra Filharmonii Sinfonica Baltica, Orkiestra Kameralna Capella Bydgosciensis, Orkiestra Opery Krakowskiej, Orkiestra Opery Bałtyckiej. Występował pod batutą takich dyrygentów jak Lorenzo Coladonato, Piotr Wajrak, Maciej Figas, Wojciech Rajska, Jerzy Wołosiuk, Tadeusz Karolak, Kai Bumann, Damian Borowicz, Jerzy Swoboda, Rudolf Tiersch, Rafał Kłoczko, Bohdan Jarmolowicz. Znakomite recenzje, oraz umieszczenie Pana Sławomira Kowalewskiego na 9 miejscu w rankingu polskich barytonów w Tygodniku Powszechnym w roku 2016 to namacalne dowody znakomitej kariery doktoranta.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Sławomira Kowalewskiego pt. **„Rola Rodriga, markiza Posy z opery „Don Carlos” G. Verdiego na podstawie doświadczeń własnych- młodość wsparciem czy utrudnieniem w przygotowaniu partii operowej.”** składa się z dwóch części:

- dzieła artystycznego – nagrania spektaklu *Don Carlos* G. Verdiego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym
- opisu dzieła artystycznego w postaci rozprawy pisemnej

Dzieło artystyczne obejmuje przedstawione do oceny nagranie opery *Don Carlos* Giuseppe Verdiego zarejestrowane podczas spektaklu dnia 1 marca 2019 roku w Operze Nova w Bydgoszczy.

Obsada:

Filip II – Jacek Greszta

Don Carlos – Łukasz Załęski

Rodrigo – Sławomir Kowalewski

Wielki Inkwizytor – Damian Konieczek

Mnich – Janusz Żak

Elżbieta de Valois – Jolanta Wagner

Księżna Eboli – Darina Gapicz

Dama dworu, Głos z nieba – Martyna Ustyniak-Babińska

Hrabia Lerma, Herold – Krzysztof Zimny

Orkiestra, chór i balet Opery Nova w Bydgoszczy
Reżyseria – Włodzimierz Nurkowski
Kierownictwo muzyczne – Piotr Wajrak
Scenografia – Anna Sekuła
Choreografia – Iwona Runowska
Reżyseria świateł – Maciej Igielski
Projekcje multimedialne – Paweł Weremiuk
Przygotowanie chóru – Henryk Wierzchoń
Asystent reżysera – Ryszard Smęda
Asystent choreografa – Anna Bebenow
Asystent dyrygenta – Maciej Wierzchoń
Realizacja nagrania – Opera Nova w Bydgoszczy

Pan Sławomir Kowalewski dysponuje bogatym głosem barytonowym o ciemnym, pięknym kolorze. W prowadzeniu głosu słychać niesłychaną dbałość o klarowne podanie tekstu. Doktorant operuje znakomicie legato, dba o niuanse dynamiczne i intonację. Głos jest pięknie wyrównany w całej skali. Już w pierwszym pojawieniu się Rodriga w duecie z Don Carlosem Pan Kowalewski pokazuje znakomite panowanie nad instrumentem, zarówno w lirycznych jak i „mocniejszych” fragmentach. Doktorant wskazał w opisie dzieła artystycznego, że duet z Don Carlosem jest wyjątkowo trudny od strony technicznej, ale też wymaga szczególnej dbałości o piękno wykonania. Zarówno doktorant, jak i towarzyszący mu Łukasz Załęski znakomicie oddają charakter i piękno tego fragmentu.

Kolejne pojawienie się Rodriga to scena z Elżbietą i księżną Eboli. Można by zarzucić trochę zbyt mocne rozpoczęcie tej sceny przez doktoranta, bo zjawiły się zbyt mocne wygłosy i małe wahania intonacyjne, ale w miarę rozwoju sceny urzekają piękne legato, wysmakowane portamenta, a przede wszystkim świetne prowadzenie postaci, wszystkie intencje bohatera są niezwykle klarowne w odbiorze. Rodrigo Pana Kowalewskiego ujmuje w tej scenie elegancją i spokojem. Następną sceną Markiza Posy to duet z Filipem II. Dziesięciominutowa scena to piękny popis obu bohaterów. Już od pierwszych dźwięków w wykonaniu Pana Kowalewskiego słychać świeżość, blask i wielką dbałość o tekst. Jego głos pięknie współbrzmi z basem pana Jacka Greszty. Doktorant w swojej pracy zwraca uwagę na trudności związane z wysoką tessiturą oraz gęstą orkiestracją, która może pobudzać „siłowanie z własnym głosem”. W wykonaniu Pana Kowalewskiego słychać doskonałą kontrolę nad dynamiką, jak i śmiałe operowanie tessiturą. W mocniejszych fragmentach możemy zauważyć, jak nie pozwala sobie na zbyt szerokie podejście w passaggio. Mimo ogromnych emocji zachowuje pełną kontrolę nad głosem. Sławne „*Inaspettate aura in ciel*” wykonuje lekko i bez wysiłku, do końca głos pozostaje pełen blasku i świeżości. Przyznam, żałuję, że doktorant, tylko dla porównania, nie dołączył do dokumentacji nagrania ze swojego pierwszego występu w partii Rodriga, bo biorąc pod uwagę temat pracy doktorskiej byłoby niezwykle interesującym usłyszeć, jak zmieniło się jego podejście do tej partii na przestrzeni trzech lat, od debiutu w 2016 do spektaklu zarejestrowanego w 2019 roku. W tercecie z Eboli i Don Carlosem z drugiego aktu opery bardzo podoba mi się przeciwstawienie charakterów pełnej temperamenti Eboli w wykonaniu pani Dariny Gapicz i stonowanego, ale niezwykle stanowczego Rodriga, co słychać też w znakomitym prowadzeniu głosów obojga solistów. Nawet w najbardziej dramatycznym momencie doktorant nie daje się sprowokować do forsowania. Kolejny fragment w wykonaniu doktoranta o którym warto wspomnieć, to kwartet z III aktu opery. Ten, trzymany w dynamice piano – mezzoforte fragment cechuje niezwykle precyzyjną wykonawczą w partii Rodriga. Kluczowa dla partii Posy jest oczywiście scena śmierci protagonisty. Trzeba przyznać, że to absolutne *crème de la crème* kreacji doktoranta. Pierwsza aria – *Per me giunto* została wykonana bardzo emocjonalnie.

Ewidentnie Pan Kowalewski kierował się tekstem i dramaturgią, a nie tylko linią melodyczną partii wokalne. W nadchodzącym po arii dialogu doktorant dodaje głosowi blasku, aby z kolei w następującym po wystrzale monologu – *O carlo ascolta* świetnie zrealizować dramatycznie urwaną frazę. W ostatniej arii – *Io morro* Pan Kowalewski fantastycznie operuje oddechem w długich legatowych frazach. W ostatnich taktach partii wprowadza lekkie rozedrganie głosu, bardzo wiarygodne w ujęciu dramaturgicznym umierającego bohatera. Ujmujące w prostocie wydanie ostatniego tchnienia wieńczy znakomicie wykonaną partię. Można śmiało przyjąć, że debiut w 2016 nie tylko nie zaszkodził karierze doktoranta, ale wręcz wprowadził ją na idealny tor, bo jego wykonanie partii Posy dzisiaj zasługuje na najwyższe uznanie. Oczywiście nie można pominąć wspaniałych kreacji wszystkich artystów występujących na nagraniu i znakomicie im partnerującej orkiestry pod dyrekcją Piotra Wajraka.

Opis dzieła artystycznego mgr Sławomira Kowalewskiego *Rola Rodriga, makriza Posy z opery „Don Carlos” G. Verdiego na podstawie doświadczeń własnych- młodość wsparciem czy utrudnieniem w przygotowaniu partii operowej* napisany pod kierunkiem dr hab. Jacka Greszty jest ściśle powiązany z zaprezentowanym nagraniem dzieła artystycznego. Praca spełnia wymogi pracy naukowej. Pisemna rozprawa doktorska zawarta jest na 134 stronach i składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz spisu publikacji internetowych, ilustracji i materiałów nutowych. We wstępie autor uzasadnia wybór tematu pracy doktorskiej. Już od pierwszych zdań obserwujemy niezwykle emocjonalny stosunek doktoranta do zagadnienia. Problem kształtowania rozwoju śpiewaka przez odpowiedni dobór repertuaru to kwestia, która zawsze będzie ważna w naszym zawodzie. Pan Kowalewski zadaje we wstępie pytania które go nurtują, a które zadaje sobie nie tylko jako śpiewak, ale też przyszły pedagog. Ponieważ w dysertacji analizie podda partię Rodriga w operze *Don Carlos* G. Verdiego, naturalne jest przytoczenie biografii i twórczości operowej Giuseppe Verdiego w pierwszym rozdziale pracy. Tylko w tym pierwszym rozdziale mgr Kowalewski wykorzystał wszystkie 16 pozycji bibliografii i połowę źródeł internetowych. Trzeba przyznać, że bogate wykorzystanie źródeł zwłaszcza anglojęzycznych wpłynęło na urozmaicenie tej części dysertacji, chociaż kilka razy stało się małą pułapką językową (s. 10 wers 18 - brak zaimka zwrotnego, s. 11 – wers 1 - zły szyk zdania, s. 11 wers 18, 19- brak orzeczenia w zdaniu, s. 13 wers 10-11- kalka z języka angielskiego, s. 15 wers 18- błąd w odmianie, wers 19, 20 -brak przyimka, wers 27 -złe zastosowani przeczenia, s. 16 wers 8 -zła odmiana, s. 28 wers 8 i 9 – zły szyk zdania, s. 33 wers 20- brak biernika, s. 35 wers 4-6 od dołu – regionalizm). Wymienione błędy w żaden sposób nie wpływają negatywnie na odbiór pracy, przytaczam je tylko z obowiązku recenzenta. W części biograficznej rozdziału pierwszego najciekawszym z punktu widzenia postawionych pytań jest przytoczone przez autora wspomnienie Placido Domingo dotyczące roli Otella i wspomnienia samego doktoranta dotyczące spektaklu *Falstaffa*. Te dwie kwestie – przypasowania głosu do partii i świadomości dramaturgii w dziele operowym determinują wykonawstwo doktoranta i jego wnioski w dalszej części pracy. W rozdziale pierwszym doktorant podał jeszcze okoliczności powstania opery *Don Carlos* oraz streszczenie libretta. Rozdział drugi – „*Moje kreacje Rodriga, markiza Posy*” to według mnie najciekawsza i najbardziej twórcza opisowa część pracy. Pan Kowalewski w pierwszym podrozdziale- „*Rodrigo, markiz Posa- geneza i analiza postaci*” najpierw rysuje charakter Rodriga i jego relacje z innymi postaciami w operze. Analiza charakterologiczna jest wnikliwa i celna, może być niezwykle przydatna dla każdego barytona, który zechce zmierzyć się z rolą Posy. Doktorant przeprowadził niezwykle interesujący dowód na istnienie prawdziwej postaci Markiza Posy. Wynikające z poszukiwań wnioski są cennym materiałem badawczym. W podrozdziale – „*Problematyka wykonawcza partii Rodriga, makriza Posy*” – Pan Kowalewski przeprowadził analizę partii w przebiegu dzieła pod kątem technicznych trudności

wykonawczych. Podkreśla umiejętne dozowanie emocji i rozłożenie sił, zwłaszcza w obliczu wysokiej tessitury partii oraz gęstej orkiestracji. W podrozdziale – „*Don Carlos na XXIII Bydgoskim Festiwalu Operowym*” doktorant opisuje swoją drogę do pierwszego wykonania partii Rodrigo. Ponieważ jego pierwszym zetknięciem z tą partią było wykonanie sceny śmierci Posy podczas egzaminu na uczelni macierzystej, w tym miejscu Pan Kowalewski dokładniej opisuje tę właśnie scenę. Kluczowym momentem w karierze doktoranta była propozycja przygotowania w bardzo szybkim czasie całej partii Rodriga. To właśnie wydarzenie – debiut rolą Posy w wieku 27 lat, stanowiło asumpt do wyboru tematu pracy doktorskiej. Przedstawiony przez doktoranta opis założeń inscenizacji opery *Don Carlos* w Operze Nova stanowi znakomite uzupełnienie nagrania dzieła artystycznego. W kolejnym podrozdziale autor przedstawia inscenizację *Don Carlosa* na festiwalu Gut Immling w Bad Endorf w Niemczech, w której brał udział w 2018 roku. Dla doświadczenia śpiewaka, zrozumienia istoty danej partii, udział w różnych inscenizacjach jest niezwykle cenny. Rozdział drugi wieńczy podrozdział – „*Partia Rodriga, a inne role – porównanie procesu przygotowania*”. Autor w tym właśnie miejscu przedstawia swoje najważniejsze wnioski. Przywołanie niemieckiego systemu *Stimmfach* jest tu jak najbardziej na miejscu. Doktorant niezwykle celnie przeprowadza obserwację własnego głosu i możliwości, analizując partie które wykonywał na scenie. Poczucie swobody w pracy nad jedną partią, a zwiększonego wysiłku, bądź lekkiego dyskomfortu przy innej, pozwoliło mu przyporządkować swój typ głosu do klasyfikacji *Stimmfach*. Jednocześnie, co istotne, dostrzega też, że niektóre partie mogą być z powodzeniem wykonywane przez różne typy głosów. W rozdziale trzecim – „*Doświadczony kontra niedoświadczony*” doktorant zamieścił rodzaj ankiety przeprowadzonej z czworgiem wybitnych śpiewaków oraz menadżerem, która ma na celu odpowiedź na najważniejsze postawione w pracy pytanie – w jaki sposób dobór repertuaru wpływa na rozwój kariery śpiewaka? Wnioski wynikające z doświadczeń osobistych doktoranta oraz z przeprowadzonych rozmów są niezwykle cenne, zarówno dla młodych adeptów sztuki wokalne, jak i młodych pedagogów. Mądry wybór repertuaru jest podstawą rozwoju głosu śpiewaka. Ponieważ głos ludzki to najbardziej zindywidualizowany instrument, do każdego trzeba podejść inaczej. Nawet podobny typ głosu przy innych warunkach fizycznych może wymagać innego podejścia do repertuaru. Problem podjęty przez doktoranta, przedstawione wnioski są bardzo cenne w kontekście pedagogiki wokalne. Wyraźnie widać jak zaangażowanie doktoranta wzrastało wraz z podejmowaniem tematów dotyczących go osobiście. Pierwszy rozdział, oczywiście ciekawy, jest tylko skromnym wstępem do pełnych pasji przemyśleń, poszukiwań i analizy własnych doświadczeń w kolejnych częściach dysertacji.

Konkluzja

Treść pracy odpowiada tematowi określoneemu w tytule. Przedłożone dzieło artystyczne zostało udokumentowane w sposób przejrzysty. Zapis dzieła artystycznego oraz jego opis stanowią integralną całość niezwykle ciekawego materiału zarówno w aspekcie wykonawczym, jak i teoretycznym. Dokonane analizy, wnioski wynikające zarówno z własnych doświadczeń, jak i przeprowadzonych badań mogą być źródłem wiedzy zarówno dla młodych śpiewaków, jak i pedagogów. Szczególnie cenne uwagi wynikające z doświadczenia doktoranta mogą posłużyć wszystkim zainteresowanym tematem. Praca stanowi istotny wkład w rozwój dziedziny wokalistyki.

Niniejszym uznaję, iż mgr Sławomir Kowalewski spełnił wymagania określone w ustawie. Przyjmuję pracę doktorską mgr Sławomira Kowalewskiego i **stawiam wniosek o jej przyjęcie.**

Prof. ucz. dr hab. Anna Radziejewska

